

Főtitkári zárszó az MTA doktori okleveleinek átadásán (2026)

„A fák társas lények, kölcsönösen segítik egymást. Az erdőben gyökérzetük révén összekapcsolódnak. Egy összefonódó rendszerről van szó, amelyben a tápanyagcsere vagy a szomszédok segítségnyújtása szükséghelyzetben megszokott dolog. [...] Egy fa egymagában nem erdő, nem képes kiegyensúlyozott, helyi klímát kialakítani, védtelenül ki van szolgáltatva szélnek, viharoknak. Együttesen ellenben sok fa ökoszisztémát alkot. Ilyen környezetben a fák védetten élhetnek, és magas kort élhetnek meg.”

Tisztelt MTA doktora címet elnyert Kutatók! Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A teljes hazai kutatási ökoszisztéma, beleértve a kutatóhálózatot, az egyetemeket, a közgyűjteményeket, az Akadémiát, és a tudományos élet különböző területein dolgozó kutatók közösségét, hasonlóan működik mint az erdő. Bár tagjai önállóak, autonóm módon működnek, erejük mégis az együttműködésben, a közösen megfogalmazott célokban, a szolidaritásban rejlik. Így szolgálhatják hatékonyan a hazai tudományt. Az egészséges tudományos ökoszisztémának fontos és pótolhatatlan részei a természettudományok képviselői éppúgy, mint a bölcsészettudományok vagy a társadalomtudományok kutatói.

Az Akadémia dolga alapvetően a kutatók érdemi képviselete. Képviselni a ránk bízottakat, vigyázni erre az erdőre pedig csak úgy tudunk, ha ismerjük valóságos állapotát. 2019-ben elfogadott, megújult küldetése szerint az MTA feladata, hogy rendszeresen áttekintse és elemezze a hazai tudományos kutatás helyzetét. Ezért az MTA és a Fiala Kutatók Akadémiája 2025 nyarán közös kutatást indított. A kutatás célja az volt, hogy feltárja a magyarországi és az országhoz kötődő kutatók állapotát. Hogyan érzik magukat kutatóink? Mivel vannak problémáik? Mi a

véleményük munkahelyi helyzetükkel kapcsolatban? Mik a tapasztalataik tudományos és pályázati lehetőségeikről, nemzetközi együttműködéseikről? És milyen elvárásaik vannak az Akadémiával szemben?

Hazánkban ez a kutatás teljesen újszerű volt. Magyarországon, kutatók körében korábban még nem vizsgálták ezeket a kérdéseket. A kérdőívre több mint ötezren válaszoltak. Bizonyára Önök közül is sokan. Ennek köszönhetően átfogó képet kaphattunk a hazai tudomány és tudományos közösség jelenlegi állapotáról. A kutatásnak az MTA doktora címmel összefüggésbe hozható témái, kérdései is voltak. Ezekre szeretnék most röviden kitérni.

Kezdjük két pozitív eredménnyel. A válaszolók 13%-a már megszerezte az MTA doktora címet és további 36% tervezi megszerezni, ez összesen a válaszolók felét jelenti, azaz sokak számára fontos az MTA doktora cím. És pozitív az is, hogy a habitusvizsgálat követelményszintjét többség, 62% megfelelőnek tartja, 29% kicsit magasnak vagy kicsit alacsonynak, és kevesebb, mint 10% gondolja azt, hogy a követelményszint túl magas, vagy túl alacsony. A követelményszint megítélésében nincs szignifikáns különbség sem a nemek, sem a fiatal és idősebb kutatók, sem a különböző tudományterületek kutatói között

Negatív eredmény viszont, hogy a habitusvizsgálat követelményeinek egyértelműségéről a válaszolók 40%-a úgy nyilatkozott, hogy inkább nem, vagy egyáltalán nem egyértelműek. A megítélés az idősebb korosztályban jobb, mint a fiatalabban.

Rákérdeztünk arra, hogy legyen-e feltétele az MTA doktora cím az egyetemi tanári kinevezésnek? A válaszokból kiderült, hogy bár a támogatás enyhén pozitív, ez a kérdés erősen megosztja a kutatói közösséget.

Legtöbbsen a teljes mértékben egyetért választ adták, kissé kevesebben az egyáltalán nem ért egyet választ, és lényegesen kevesebben az inkább egyetért vagy inkább nem ért egyet választ. Azaz a szokásos haranggörbe szerű megoszlás helyett U alakú megoszlást kaptunk, amelyben az éles, sarkos – támogató vagy elutasító – vélemények dominálnak.

Kérdés irányult a kutatásban arra is, hogy az MTA doktora címhez benyújtandó értekezések esetében lehessen-e választani a disszertáció és a rövid értekezés között, és hogy a disszertáció és a rövid értekezés azonos megítélés alá essék-e. Szignifikáns különbség van a válaszokban az egyes tudományterületek között. Az élettudományok, a természettudományok és a társadalomtudományok kutatói jelentős többséggel támogatnák a választhatóságot és az azonos megítélést. Megfigyelhető egy életkorhoz kapcsolódó tendencia is: a támogatás mértéke az életkor előrehaladtával csökken, de még a 65 év felettiek is inkább támogatják az azonos megítélést.

Más a helyzet a bölcsészettudományok területén, ahol a kutatók inkább elutasítják a disszertáció és a rövid értekezés azonos megítélését.

Végül kitért a kutatás a tiszteletdíjak vizsgálatára is. Az MTA doktora cím birtokosai jelenleg havi bruttó 90 ezer forintos tiszteletdíjat kapnak. A kutatás során ezzel kapcsolatban az derült ki, hogy a tiszteletdíjat a válaszadók 7%-a túl soknak, 25%-a éppen megfelelőnek, 67%-a pedig túl kevésnek tartja. Ebben a kérdésben a fiatalabb és az idősebb kutatók válaszai között nem mutatkozott érdemi eltérés, és az MTA köztestületi tagjai és a nem köztestületi tagokként válaszoló kutatók is hasonlóképpen válaszoltak.

Végül – ahogy már elhangzott – szeretném kiemelni, hogy a kutatók az MTA Doktori Tanács munkáját értékelték a legpozitívabban az MTA testületei közül. Az Akadémia vezetősége nevében szeretném

megköszönni a doktori tanács minden tagjának és a doktori eljárás folyamatában résztvevő valamennyi munkatársnak azt a minőségi munkát, amit ez az eredmény igazol.

Tisztelt MTA doktora címet elnyert Kutatók!

A felmérés alapján kirajzolódott, hogy mi működik jól, és láthatóvá vált az is, hogy milyen problémák vannak a magyar kutatóközösség érdekében. Láthatóvá vált némely kérdésben a kutatói közösség megosztottsága is. Ez pedig még ha a valóság sok ponton fájdalmas is, inspiráló ereje lehet a minőségi változásnak. Mert ahogy Semmelweis Ignác megfogalmazta – aki a maga területén szó szerint életbe vágó változásokért küzdött –: „Bármily fájdalmas, bármily nyomasztó is a beismerés, nem a letagadásban rejlik ellenszere.”

Az Akadémia és a tudományért felelős intézmények közös felelőssége, hogy a feltárt problémákra adott megfelelő lépésekkel stabil és kiszámítható környezetet, hiteles és átlátható rendszereket teremtsünk, és hogy a kutatók a hazai kutatóközösség érdekében egyre nagyobb bizalommal egyre biztonságosabb jövőképre építve élhessenek.

Önök ennek az élő közösségnek tiszteletre méltó tagjai. Az MTA doktora cím elnyerésével erősödik elismertségük, tágnak lehetőségeik, és ezzel együtt megnő a felelősségük is. Köszönettel gratulálok eddigi munkájukhoz, és kiteljesedett, boldog szakmai és személyes életet kívánok!